

راهنمای تدوین پایان‌نامه (برای دانشجویان گروه فلسفه دانشگاه زنجان)

در راستای همسان‌سازی روش پایان‌نامه‌نویسی در دوره‌های تحصیلات تکمیلی گروه فلسفه دانشگاه زنجان آیین‌نامه ذیل را برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی پیشنهاد می‌کند.

ساختار کلی پایان‌نامه

صفحه عنوان (شامل آرم دانشگاه، عنوان پایان‌نامه، نام دانشجو، نام استاد راهنما و استاد مشاور)

صفحه بسم‌الله (بدون شماره صفحه)

صفحه تقدیر و تشکر (بدون شماره صفحه)

چکیده فارسی (بدون شماره صفحه)

فهرست مطالب (شماره‌گذاری با حروف ابجد یا الفبای فارسی)

درآمد

مقدمه

(این مقدمه کلی و اصلی برای کل پایان‌نامه است که در آن باید این موارد ذکر شود: ۱. بیان زمینه موضوع مثلاً اینکه پایان‌نامه در زمینه فلسفه اسلامی، فلسفه مشاء، اشراق یا حکمت متعالیه یا فلسفه دین یا فلسفه اخلاق، اخلاق اسلامی و ... است؛ ۲. بیان موضوع پایان‌نامه، ۳. بیان اهمیت موضوع، ۴. بیان هدف تحقیق و آنچه می‌خواهید در این پایان‌نامه انجام دهید).

بیان مسأله

پرسش(های) تحقیق

فرضیه(ها) تحقیق

روش تحقیق (با توجه به واحد بودن روش تحقیق در رشته فلسفه که توصیفی-تحلیلی است، ذکر این بند اختیاری است).

پیشینه مطالعاتی تحقیق (بیان مقالات و کتب نوشته شده پیشین در باب موضوع پایان‌نامه)

اجمالی بر بخش‌ها و فصول پایان‌نامه (در این قسمت باید ارتباط منطقی بخش‌ها و فصول مختلف پایان‌نامه بیان

شود).

بخش اول: کلیات (شامل موارد زیر)

مقدمه: این مقدمه، صرفاً مقدمه بخش اول است و در آن به قسمت‌های مختلف بخش کلیات و هدفی که از این بخش دنبال

می‌شود، ذکر می‌گردد. توصیه می‌شود هر بخش از پایان‌نامه یک مقدمه داشته باشد که در آن به اهداف خود در آن بخش

اشاره کنید.

۱. معناشناسی لغوی و اصطلاحی

۲. **تاریخچه مسأله** (ذکر سیر تاریخی مسأله پایان‌نامه و اینکه اولین بار در چه تاریخی و توسط چه کسی این مسأله طرح شد

و بعدها چه تطورات و تحولاتی را تا به امروز طی کرده است).

۳. دیدگاه‌های کلی در مسأله

۴. مبانی و پیش فرض‌های مسأله: شامل مبانی وجودشناختی، معرفت‌شناختی، ارزش‌شناختی و (و مطالب دیگر بسته به موضوع پایان نامه).

بخش دوم و بخش‌های دیگر پایان‌نامه که بر اساس موضوع پایان‌نامه تعیین می‌شود.

توجه داشته باشید یکی از ملاک‌های تعیین تعداد بخش‌های پایان‌نامه و عناوین آنها، تناسب با سئوالات اصلی تحقیق و فرضیه‌های پایان‌نامه است. مبانی و پیش فرض‌ها نیز می‌توانند، در صورت وجود، بخش مستقلی به خود اختصاص دهند. توصیه می‌شود اگر پایان‌نامه‌ای جنبه انتقادی دارد، نقدها در بخش مستقلی آورده شوند.

هر بخش می‌تواند فصول متعددی داشته باشد. شیوه درست تقسیم‌بندی پایان‌نامه به این صورت است: بخش، فصل، گفتار و مبحث. ولی توصیه می‌شود ابتدا به بخش و سپس هر بخش را به فصل تقسیم کنید و بقیه تیترا و مطالب را با شماره گذاری بیاورید.

نتیجه‌گیری

فهرست منابع

فهرست منابع را صرفاً بر اساس منابع فارسی و انگلیسی تفکیک کنید. منابع عربی هم به منابع فارسی ملحق شوند. نیازی به تفکیک کتاب‌ها، مقالات و منابع اینترنتی از همدیگر نیست.

چکیده انگلیسی (بدون شماره صفحه)

صفحه عنوان انگلیسی (بدون شماره صفحه)

توضیح بخش‌های مختلف پایان‌نامه

درآمد

در قسمت درآمد به اطلاعات مقدماتی درباره موضوع پایان‌نامه از قبیل بیان مسأله، سئوالات تحقیق، فرضیات، پیشینه تحقیق، روش و هدف تحقیق اشاره می‌شود. چون این اطلاعات جنبه مقدماتی برای تحقیق دارند و هنوز پایان‌نامه و تحقیق شروع نشده است و محتوای علمی پایان‌نامه با بخش اول یعنی کلیات آغاز می‌شود، بهتر دیده می‌شود که این مطالب از اصل تحقیق جدا گشته و در ابتدای تحقیق تحت عنوان درآمد بیابند.

۱. مقدمه (در قسمت درآمد)

این مقدمه در واقع مقدمه برای کل تحقیق است. محتوای مقدمه باید شامل موارد زیر باشد. البته منظور این نیست که موارد زیر در قسمت مقدمه از هم جدا گردد و شماره گذاری شود؛ بلکه این مطالب به طور کلی در یک مقدمه کامل باید گنجانده شود.

۱-۱. **بیان موضوع و زمینه آن:** بیان اینکه موضوع تحقیق به کدام حوزه کلی از قبیل فلسفه اسلامی، کلام اسلامی، فلسفه دین، فلسفه اخلاق و ... تعلق دارد و در هر یک از این حوزه‌ها به کدام بحث عمده و اصلی تعلق دارد. مثلاً در فلسفه اسلامی متعلق به فلسفه مشاء، حکمت متعالیه، حکمت اشراق و ... است و در کلام اسلامی متعلق به بحث خداشناسی، نبوت، امامت، ... است یا در فلسفه اخلاق متعلق به مباحث فرا اخلاق، اخلاق هنجاری، اخلاق کاربردی، اخلاق پزشکی، اخلاق تجارت، و ... یا در فلسفه دین متعلق به مباحث کلی عقل ایمان، کثرت گرایی، براهین اثبات وجود خدا، هرمنوتیک دینی، دین و سیاست، ... در این قسمت باید حدود و ثغور موضوع بیان شود یعنی پایان‌نامه دقیقاً راجع به چه موضوع و مسأله‌ای بحث خواهد کرد و راجع به چه چیزهایی بحث نخواهد کرد؛ به تعبیر دیگر محدوده کار مشخص می‌شود.

۱-۲. **بیان اهمیت موضوع:** سعی کنید اهمیت موضوع تحقیق خود را بر اساس چالش‌برانگیز بودن در دوره معاصر یا دوره‌های گذشته، دیرینه بودن، داشتن آثار، لوازم و نتایج در حوزه‌های مختلف فرهنگ، دین، جامعه، تعیم و تربیت، و ... نشان دهید.

۱-۳. **بیان هدف تحقیق:** بعد از بیان مسأله باید به فرضیه یا فرضیات تحقیق و همچنین هدفی که نویسنده از نگارش این پایان‌نامه دارد، اشاره شود.

به لحاظ صفحه‌آرایی و زیبایی شناسی بهتر است تیتراژ «مقدمه» در سطر هفتم از اول صفحه قرار گیرد؛ یعنی از ابتدای صفحه، هفت بار Enter بزنید و سپس تیتراژ «مقدمه» را تایپ کنید.

۲. **بیان مسأله:** بعد از بیان موضوع و اهمیت آن باید مسأله یا مسائل مربوط به موضوع تحقیق بیان گردد. می‌توان مسأله تحقیق را با عبارات مختلف و تعابیر روشن‌کننده بیان نمود تا مسأله یا مسائل تحقیق برای خواننده مشخص گردد. در بیان مسأله، اشاره به دیدگاه‌های کلی در مسأله و سپس بیان دیدگاه اصلی و اشاره به تاریخچه و زمان پیدایش مسأله می‌تواند کمک‌کننده باشد.

۳. سؤالات تحقیق

بعد از مقدمه که شامل موارد فوق بود، تیتراژ بعدی سؤالات تحقیق خواهد بود. سؤال یا سؤالات تحقیق را باید شماره‌گذاری شود. در نوشتن سؤالات تحقیق باید به این نکات توجه داشت: (۱) سؤالات به شکل گزاره‌های کوتاه باشد؛ (۲) سؤالات با «آیا» شروع نشود؛ (۳) سؤالات جواب «بله» یا «خیر» نداشته باشد؛ (۴) سؤالات پاسخ‌بدیهی نداشته باشد؛ (۵) سؤالات درباره چگونگی و چرایی باشد؛ (۶) سؤالات اصلی و فرعی تفکیک گردد؛ (۷) سؤالات متعدد و تکراری نباشد. به نظر می‌رسد تعداد سؤالات اصلی بین ۱ تا ۳ سؤال مناسب است و بیش از آن زیاد است. در صورت نیاز می‌توان یک یا دو سؤال فرعی نیز ذکر کرد. در نهایت بیش از پنج سؤال زیاد به نظر می‌رسد و هرچه تعداد آن کمتر باشد بهتر است.

۳. فرضیه(ها)

بعد از بیان سؤالات تحقیق نوبت به بیان فرضیه(های) تحقیق است که در واقع پاسخ سؤالات بیان شده است. توجه به این نکات در بیان فرضیه لازم است: (۱) فرضیه‌ها ناظر به سؤالات بیان گردد. هر فرضیه، پاسخ به یک سؤال بیان شده باشد. لذا تعداد فرضیه‌ها با تعداد

سئوالات باید برابری داشته باشد. ۲) فرضیه در قالب یک گزاره خبری کوتاه بیان گردد. ۳) فرضیه بدیهی نباشد.

۴. روش تحقیق

معمولاً روش تحقیق در موضوعات فلسفی، توصیفی-تحلیلی است؛ مگر پایان‌نامه‌ای در عنوانش «نقد و بررسی ...» آمده باشد که در آن صورت، روش تحقیق را تحلیلی-انتقادی بیان می‌کند.

۵. پیشینه مطالعاتی تحقیق

در این قسمت، محقق باید به پژوهش‌ها و تحقیقات انجام شده در زمینه موضوع خود را از قبیل کتاب، مقالات و پایان‌نامه یا طرح پژوهشی بیان کند. باید توجه داشت پیشینه تحقیق غیر از پیشینه موضوع یا مسأله است که در آن به تاریخچه موضوع، زمان طرح و پیدایش مسأله در تاریخ فلسفه و سیر تحولات آن تا زمان حاضر پرداخته می‌شود.

۶. اجمالی بر فصول پایان‌نامه

در قسمت آخر درآمد بیان اجمالی بخش‌های پایان‌نامه و فصول آن از جهتی توصیه می‌شود؛ به شرط اینکه صرفاً به ذکر تیتروار بخش‌ها و فصول و نام بردن از آنها اکتفا نشود؛ بلکه به فلسفه‌ای که پشت سر تعیین و انتخاب بخش‌ها و فصول قرار دارد و به ارتباط آنها با یکدیگر جهت رسیدن به هدف تحقیق اشاره شود.

ذکر این نکته لازم است که برخی دانشگاه‌ها و مؤلفان کتاب ترجیح می‌دهند مطالب درآمد را در بخش مستقلی تحت عنوان "درآمد" در پایان‌نامه یا کتاب نیاورند و آنها را در بخش اول، کلیات، ذکر کنند؛ ولی گروه فلسفه دانشگاه زنجان، برای با توجه به نکاتی تصمیم بر جداسازی درآمد از بخش اول کلیات گرفته است.

بخش اول: کلیات

بعد از مطالب فوق که همه مربوط به قسمت درآمد بودند و ذکر آنها در پایان‌نامه را به نحوی می‌توان منعکس کننده پروپوزال در اصل پایان‌نامه است، نوبت به بخش کلیات می‌رسد که شروع محتوای علمی تحقیق است.

۱. معناشناسی لغوی و اصطلاحی

به طور معمول، بخش کلیات با قسمت معناشناسی شروع می‌شود. دلیل آن این است که به طور منطقی قبل از آغاز محتوای علمی پایان‌نامه باید اصطلاحات کلیدی و اصلی تحقیق که ممکن است معنایی دور از معنای رایج در بین مردم داشته باشد، اشاره شود. در بعضی تحقیق‌ها ممکن است مؤلف دست به جعل اصطلاحات خاصی بزند که تنها در تحقیق او آن معنای خاص را دارند و در حوزه‌های دیگر معنای متفاوتی از آنچه او اراده کرده است، دارند. لذا در این قسمت اصطلاحات کلیدی پایان‌نامه خود را از نظر لغوی و اصطلاحی تعریف می‌کنید. منظور از معنای اصطلاحی این است که این واژه در اصطلاح فلسفه اسلامی یا در علم کلام یا عرفان اسلامی یا در فلسفه غرب، فلسفه کانت و ... چه معنای خاصی دارد. گاهاً معانی اصطلاحی با معانی لغوی، تفاوت دارند.

۲. تاریخچه مسأله

معمولاً پرداختن به تاریخچه موضوع و مسأله در پایان نامه توصیه می‌شود؛ چون باعث می‌شود خواننده دورنمای بهتری از موضوع مورد بحث پیدا کند و جغرافیای موضوع اصلی را بهتر بشناسد. خلاصه به لحاظ تاریخی باید مشخص گردد که این مسأله اولین بار در چه تاریخی از فلسفه و توسط چه کسی مطرح شد و بعد آن چه تحولات و تطوراتی پیدا کرد.

۳. بیان دیدگاه‌های کلی در مسأله

منظور از بیان دیدگاه‌های کلی در مسأله این است که حواشی و مباحث پیرامونی و دیدگاه‌های رقیب در مسأله برای خواننده روشن گردد. روش منطقی در بیان یک مسأله رسیدن از کلیات به جزئیات است. اول باید جغرافیای بحث روشن گردد؛ سپس دیدگاه‌های که در طول تاریخ در آن مسأله شکل گرفته است بیان گردد و سپس وارد موضوع و مسأله اصلی به‌طور خاص و جزئی شد و جایگاه آن را در تاریخ و در بین دیدگاه‌های دیگر مشخص نمود.

۴. مبانی و پیش فرض‌های وجودشناختی و معرفت‌شناختی

برخی از موضوعات تحقیقی دارای مبانی نظری، پیش فرض‌های مختلف وجودشناختی، معرفت‌شناختی، ارزش‌شناختی، خداشناختی و ... هستند که بدون بحث از آنها، پرداختن به موضوع اصلی ناقص می‌نماید. لذا قبل از ورود به موضوع اصلی باید پیش فرض‌ها و مبانی آن در قسمتی در پایان نامه ذکر گردد. این کار در بخش کلیات انجام می‌شود.

بخش دوم

هر پایان نامه حداقل دو بخش دارد: بخش اول، کلیات، و بخش دوم که در آن به اصل موضوع پایان نامه و تبیین آن پرداخته می‌شود؛ اما بسته به موضوع، می‌تواند تعداد بخش‌ها اضافه شود؛ برای مثال، اگر مبانی و پیش فرض‌های موضوع زیاد باشد، می‌توان آنها را از بخش کلیات جدا ساخت و در بخش مستقلی ذکر نمود؛ اگر فرضیه‌ها و سئوالات تحقیق به نحوی است که دو مسأله کاملاً جداست، بهتر است برای هر یک، بخشی مستقل در نظر گرفته شود؛ اگر قسمت نقادی پایان نامه گسترده است، می‌توان آن را در بخش مجزایی ذکر کرد.

توصیه می‌شود هر بخش با یک مقدمه شروع شود و در آن مقدمه، به فلسفه و دلیل قرار دادن آن بخش در رساله و هدف از آن بخش اشاره شود. پایان دادن هر بخش با یک نتیجه‌گیری مختصر مربوط به آن بخش نیز توصیه شده است. این نتیجه‌گیری غیر از نتیجه‌گیری کلی پایان نامه در آخر آن است.

بخش سوم و دیگر بخش‌های پایان‌نامه بر اساس موضوع رساله

نتیجه‌گیری

در پایان تحقیق قسمت نتیجه‌گیری قرار می‌گیرد، بدون اینکه پیشوند «بخش» به آن اضافه گردد. در نتیجه‌گیری تحقیق، نتایج مستقیم و غیرمستقیم تحقیق در حوزه موضوع و حتی حوزه‌های دیگر علوم بیان می‌گردد. در نتیجه‌گیری خلاصه‌ای از بخش‌های مهم تحقیق نیز

ذکر می‌گردد؛ ولی نتیجه‌گیری فقط خلاصه‌نویسی نیست. اصولاً در نتیجه‌گیری باید دستاوردهای تحقیق ذکر گردد؛ نه اینکه دوباره از ابتدا تا انتهای تحقیق را خلاصه نمود و دوباره در پایان تحقیق ذکر کرد؛ اشتباهی که در برخی مقالات و پایان‌نامه‌ها مشاهده می‌شود. در نتیجه‌گیری علاوه بر دستاوردهای تحقیق انجام شده می‌توان راه‌های ناپیموده و تحقیق‌هایی که می‌تواند در ادامه این تحقیق صورت گیرد نیز به خوانندگان و جامعه علمی معرفی گردد.

فهرست منابع

منابع فارسی و انگلیسی جدا می‌گردد. نیازی به جداسازی منابع عربی از فارسی نیست. فهرست منابع به صورت زیر نوشته می‌شود:

نام خانوادگی مؤلف، نام مؤلف. (سال نشر). عنوان کتاب [به صورت بولد]. محل نشر: ناشر. نوبت چاپ.

مثال: اترک، حسین. (۱۳۹۲). **وظیفه‌گرایی اخلاقی کانت**. قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی. چاپ اول.

Kant, Immanuel. (1964). *Groundwork of Metaphysic of Morals*. Translated and analyzed by H. J. Paton. Oxford: Harper and Row Publish.

نام کتاب‌ها را حتماً به صورت ایتالیک بیاورید. اگر بولد هم بشوند اشکالی ندارد.

در صورتی که منبع مورد استفاده ترجمه باشد، پس از عنوان کتاب، نام مترجم می‌آید.

مثال: ارسطو (۱۳۸۵). **اخلاق نیکوماخوس**. ترجمه محمد حسن لطفی. تهران: انتشارات طرح نو. چاپ دوم.

منبع اگر مقاله دایره المعارفی یا مقاله‌ای از یک کتاب مجموعه مقالات باشد به شکل زیر نوشته می‌شود:

نام خانوادگی مؤلف مقاله، نام مؤلف. (سال نشر). «عنوان مقاله» [داخل گیومه] در: عنوان دایره المعارف یا مجموعه مقالات. نام گردآورنده دایره المعارف. محل نشر: ناشر. نوبت چاپ.

جوادی، محسن. (۱۳۸۱). «ایمان و عقلانیت» در: **جستارهایی در کلام جدید**. تهران: انتشارات سمت. چاپ اول.

اترک، حسین. (۱۳۸۹). «پولس» در: **دایره المعارف قرآن کریم**. قم: انتشارات بوستان کتاب. چاپ اول.

1. Crisp, Roger. (1995). "Deontological ethics" in *The Oxford Companion to Philosophy*. Ted Hondrich (Ed.). Oxford: Oxford University Press.

اگر منبع مورد استفاده مقاله باشد، عنوان مقاله باید داخل گیومه قرار گیرد:

نام خانوادگی مؤلف مقاله، نام مؤلف. (سال نشر). «عنوان مقاله» [داخل گیومه]. عنوان مجله. دوره، شماره، فصل. شماره صفحات اول و آخر مقاله.

اترک، حسین. (۱۳۸۸). «چیستی دروغ». فصلنامه آینه معرفت. دوره هفتم، شماره ۲۰، پاییز. صفحات ۱۴۳-۱۶۹.

عنوان مقالات ایتالیك یا بولد نمی شود.

اگر در تحقیقی از منابع اینترنتی استفاده شود، در فهرست منابع چنین ذکر می گردند:

نام خانوادگی مؤلف مقاله، نام مؤلف، «عنوان مقاله» [داخل گیومه]. قابل دسترسی در: (آدرس سایت به طور کامل به نحوی که با قرار دادن آن در نوار آدرس اینترنت، صفحه مورد نظر باز شود)؛ (تاریخ دستیابی خود به صفحه اینترنتی)

مثال: صانعی، مهدی. «بررسی عدالت و حد اعتدال در اخلاق» در: مجموعه مقالات کنگره نراقین. تاریخ بازیابی ۱۲ آبان ۱۳۸۹

از آدرس: http://www.naraq.com/per/m/index_.htm

اگر سایت یا وب پیج مورد استفاده دارای عنوان هستند، قبل از آدرس باید آن عنوان ذکر گردد:

بی نام. قانون مطبوعات. مصوب ۱۳۷۹/۱/۳۰. تاریخ بازیابی ۲۱ مهر ۱۳۹۷ از سایت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به آدرس:

<https://press.farhang.gov.ir/fa/rules/laws2>

در سایت های انگلیسی به یکی از دو شیوه زیر ارجاع داده می شود:

Wynn, Row. "Hello Dolly: Human Cloning, Ethics and Identity". Retrieved on: 5 May 2012
from: <http://www.prochoiceforum.org.uk/ri4.php>.

Wynn, Row. "Hello Dolly: Human Cloning, Ethics and Identity". Available at:
<http://www.prochoiceforum.org.uk/ri4.php>. (Accessed on: 5 May 2012)

ساختار چکیده نویسی

چکیده در واقع بیان فشرده تحقیق در یک صفحه است. چکیده مقاله معمولاً بین ۱۵۰ کلمه تا ۲۵۰ کلمه نوشته می شود. مجلات مختلف در شیوه نامه نگارش خود تعداد کلمات چکیده را بیان می کنند. معمولاً در پایان نامه گفته می شود که چکیده بیشتر از یک صفحه نباشد. چکیده نویسی ساختار خاصی دارد که باید رعایت گردد. یک چکیده کامل باید مشتمل بر بخش های زیر باشد:

(۱) بیان موضوع، زمینه و اهمیت آن؛

(۲) بیان مسأله و سئوالات تحقیق

(۳) بیان روش تحقیق

(۴) بیان هدف تحقیق

(۵) بیان دیدگاه های کلی رقیب درباره موضوع

(۶) بیان دیدگاه یا ادعای اصلی محقق به علاوه مهم ترین دلیل ادعایش؛

چکیده معمولاً در یک پاراگراف تنظیم می‌شود. لذا نباید آن را به پاراگراف‌های متعدد تقسیم کرد. البته برخی مجلات ساختار خاصی برای چکیده‌نویسی مورد نظر دارند و آن را به چند بخش: زمینه، یافته‌ها، روش کار و نتیجه‌گیری تقسیم می‌کنند که هر یک در یک پاراگراف قرار می‌گیرد. در چکیده آدرس مطالب و ارجاعات ذکر نمی‌گردد. گرچه ممکن است در چکیده مطالبی از دیگران نقل شود، ولی نباید منابع آنها ذکر گردد.

واژگان کلیدی

در پایان چکیده، واژگان کلیدی تحقیق ذکر می‌گردد. تعداد واژگان کلیدی معمولاً بین ۳-۷ عدد ذکر می‌شود. واژه کلیدی به واژه‌ای گفته می‌شود که بیشترین کاربرد را در تحقیق دارند؛ به عبارت دیگر واژه کلیدی همان موضوع اصلی و موضوعات فرعی دیگر است که به طور مفصل در تحقیق به آنها پرداخته شده است.

حسین اترک

پاییز ۱۳۹۷